

# ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր

ԼՈՅՍ Է ՏԵՍՆՈՒՄ ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՀԻՆԳՉԵԹԻ ՈՐԵՐԸ

Տարեկան գինը — 3 րուբլի, 1/2 տարեկանը — 1 ր. 50 կ.,  
1 ամս. — 35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին՝ առաջին երեսի վրայ—20 կոպ, վերջին ,, ,, —10 ,,

Հասցէն՝ Шума, Редакция газеты „Пайлак“. Ганджунцев. ул. домъ Костанова. Schoucha, rédaction du journal „Phailak“.

ԲԱՅԻԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

## ՓԱՅԼԱԿ

Քաղաքական, հասարակական ու գրական լրագիր լոյս է տեսնում առ այժմ շաբաթական երկու անգամ

Բաժանորդագիրն է. տարեկան 3 ր. կէս տարեկանը—1 ր. 50 կ. ամսական —35 կ.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆԵՐՆ ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Մեր Հասցէն՝ Шума, редакции газеты „ПАЙЛАК“.

ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԶԷ ԸՆԴՈՒՆԻՈՒՄ

Այսօր կիրակի սեպտեմբերի 6-ին

ԱՄԱՐԱՆՈՒՆ ԵՎ ՈՒՄԻՐԻ ԳԵՆԵՐԱԼԻՏԵՐ

Նշանակւած է առաւօտեան ժամը 10-ին

## ԸՆԴՆՈՒՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Քաղաքիս բոլոր հայ եկեղեցիների ծխականների

ԼՍԵԼՈՒ ԹԻՖԼԻՍ ԵՒ ԳԵՆՉԵԿ ՈՒՂԵՐԿԻՆՈՒ

ԳՆՏԻՐԵԿՆԵՐԻ ԶԵԿՈՒՅՈՒՄՆ

Տաճկահայ գաղթականներին Շուշու և գաւառում բնակեցնելու մասին

Շուշու հայոց Մարիամեան օր. դպրանոցի համար հարկաւոր են

## ՄԻ ՓՈՐՁՈՒԱԾ ԱԻԱԳ ՈՒՍՈՒՑԻԶ ԵՒ ՈՒՍՈՒՑԻԶ—ՈՒՍՈՒՑԻԶՈՒՀԻՆԵՐ

Դպրոցը պիտի ունենայ ա., ր. (բ.-ը հիմն.-գուզնթ.) և գ. պատրաստական դասարաններ:

Ցանկացողները կարող են խնդիր ներկայացնել Ղարաբաղի Հայոց թեմական հոգևոր դպրանոցի հոգաբարձութիւնը մինչև ամսոյս 8-ը: Թեմական հոգևոր դպրանոցի հոգաբարձութիւն:

ԱՆԳԼԻԱՆ ԵՒ ԻՒՐ ԲԱՆԻՈՐՆԵՐԸ

Խիստ բնորոշ ու խրատալից երևոյթ ենք տեսնում Անգլիայի քաղաքական-հասարակական կեանքում: Ինչպէս յայտնի է, անցեալ շաբաթ Բրիտոյ քաղաքում տեղի ունեցաւ անգլիական բանւորական միութիւնների համագումարը, որի որոշումները պատերազմի և ընդհանուր պարտադիր զինւորակոչի ծառայութեան մասին ցոյց են տալիս, թէ ինչ մեծ քաղաքական նշանակութիւն են ստացել, ինչ մեծ դեր են խաղում բանւոր դասակարգերը Անգլիայի կեանքում: Եւ այս կրիտիքական մօմենտին անգլիական կառավարութիւնն աւելի ևս ուշադրութեամբ է լսում բանւորական ձայնը, որ արձագանք է 3 միլիօնից աւելի մի մասսայի տրամադրութեան: Այստեղ արդէն պարզ երևում է գեմօկրատիական մի պետութեան քաղաքագէտների տակուն ու հեռատեսութիւնը:

Բաւական է միայն շեշտել, որ

մինիստր Լյօյդ Ջօրջը անձամբ ներկայ է եղել համագումարի նիստերից մէկում և իւր հմուտ, փորձաւոր քաղաքագէտի ճառով՝ պատեւրազմի ու յաղթանակի պատրաստութիւնների մասին՝ կարողացաւ բոլոր բանւորական ներկայացուցիչների վստահութիւնը զրաւել և միաձայն հաւանութիւն ստանալ: Մինչդեռ չմոռանանք յիշել, որ պատերազմի սկզբներում բանւորական մասսան բացասական դիրք ունէր բռնած դէպի պատերազմ և կառավարութիւնը. չնայած վերջապէս, որ հենց այժմ էլ, Բրիտոյի համագումարում ամենախիստ քննութեան ենթարկւեց կառավարութիւնը, որին մեղադրում էին տիրապետող կապիտալիստական դասակարգի շահերի պաշտպանման մէջ. մեղադրում էին, որ նա կտրուկ միջոցներ չի ձեռնարկում աճող թանգութեան և սպեկուլեացիայի դէմ:

Եւ այնուամենայնիւ անգլիական կառավարութիւնը չի վախենում,

չի հետապնդում բանւորական միութիւններին իրենց տարակարծիք գործելակերպով. ընդհակառակն վերոյիշեալ մինիստրն այնպիսի խօսքեր է ասել, որի առաջ մեղանում կառավարական շրջանները ականջները կը փակէին. «բանւորական միութիւններն երկրի և հայրենիքի ամենամեծ ուժերն են ներկայացնում. ձեզ հետ միասին լինել, կը նշանակէ ապահովել յաղթութիւնը, առանց ձեզ մեր գործը տարւած կը լինի. և դուք պէտք է մասնակցութիւն ունենաք հսկայական յաղթութեան մէջ»...

Ահա թէ ինչպիսի խօսքերով են դիմում Անգլիայում պետական բարձր ներկայացուցիչները բանւորութեանը: Նոքա նրանցից չեն փախչում հազարաւոր վերստեր հեռու, կամ եթէ մօտենում են ոչ թէ հալածելու, բանտարկելու ժամանակ: Ոչ, նրանք մասնակցում են, ներկայ են լինում բանւորների համագումարներին. լսում իրենց դէմ ուղղած քննադատութիւնները, պատասխանում և իրենց հերթին փայլուն ճառեր արտասանում:

Եւ այդ երևոյթն այժմն բնական ու օրինական է սեպտեմբ, որ իւրաքանչիւր անգլիական քաղաքացի՝ լինի գա արիստոկրատ լօրդ կամ հասարակ բանւոր՝ համարում են դա անհրաժեշտ պայման իրենց պետութեան ու հայրենիքի յառաջադիմութեան, ծաղկման համար:

Սրանումն է կայանում իւրաքանչիւր պետութեան ու հասարակութեան գեմօկրատացման գրաւականը:

### ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿՆԵՐ

Ռուսական զինւորական մինիստր Պօլիվանովի վերջերս ունեցած խօսակցութիւնը «Times»-ի թղթակից Վիլսոնի հետ մեզ որոշ չափով պարզաբանում է ռազմական ծրագրի ապագայի մի քանի կողմերը: Ներկայ պատերազմական գործողութիւնների հետեանքը կը որոշեն միայն եկող տարւայ զարնանը, այնպէս որ մեր տրամադրութեան ներքոյ, ինչպէս ասում է Պօլիվանովը, զեռ ևս կայ կէս տարի, որպէսզի մենք կարողանանք բազմակողմանի կերպով պատրաստել հսկայական կուխն: Գարնան սկիզբներին մեր բանակը կուեննայ երկու միլիօնից աւելի թարմ ու երիտասարդ զինւորներ, որոնք առնւազն վեց ամսեայ զինավարժութիւն անցած կը լինեն: Գերմանիան իւր տրամադրութեան տակ թարմ ուժերի այդտեսակ ուղղելով չու-

նի և ստիպւած է այնպիսի միջոցներ զիմել, ինչպէս օրինակ՝ լանդշտուրմի (համապատասխան է մեր ռաւոնիկ առաջին կարգի) ծառայութեան հասակը հասցնել մինչև 54 տարեկան և նորակոչներ ժողովել 1918 թ., այսինքն տասնեօթ տարեկան պատանիներին: Այնուհետև մեր արդիւնաբերութեան համահաւաքումն խելացի ղեկավարութեան ղէպքում և զիտակից բանւորների հայրենասիրութեան շնորհիւ պարնանը հնարաւորութիւն պիտի տայ մեր զօրաբանակին հաւասարել մեր թշնամուն ռազմածրեքի պաշարով և տեխնիկական պատրաստութեամբ: Անշուշտ, զերմանացիներն էլ ամեն ջանք կը թափեն, որպէսզի աւելացնեն իրենց ռազմագործարանների արդիւնագործութիւնն և նորից գերակշռեն միջուկայց այդ ղէպքում մենք կարող ենք յոյս դնել մեր դաշնակիցների օգնութեան վրայ: Անգլիական մինիստր Լյօյդ Ջօրջը վուր տեղը չէր ասել, թէ անգլիական արդիւնագործութիւնը մօտիկ ժամանակները հնարաւորութիւն կունենայ իւր դաշնակիցներին ռազմածրեքի և զէնքերի մեծ պաշարներ հասցնել: Խիստ ուրախալի է նաև իմանալ, որ Եապօնիան որոշել է մեզ օգնել իւր վրայ վերցնելով թնդանօթների և այլ հրազէնքերի ու նիւթերի պատրաստութիւնը. այդ գործի ղեկավարութիւնն իւր վրայ է վերցրել Եապօնիայի զինւորական մինիստրի օգնական գեներալ Օշիման: Իրենց յատուկ եռանդով Եապօնացիները խօսքերից դիմել են գործի և արդէն Տօկիօյի ու Օսակայի զինանոցներում բանւորների թիւը աւելացրած է 15 հազար մարդով: Բացի այդ ամենից՝ դաշնակից պետութիւնները հսկայական պատւէրներ են տաւած ամեն տեսակ ռազմածրեքի Ամերիկայում: Այսպիսով ապագայի վերաբերեալ մենք կանգնած ենք յուսատու հեռանկարների առաջ:

Ինչ վերաբերում է մեր դաշնակից անգլո-ֆրանսական զօրաբանակին, նրանք ըստ երևոյթին պատրաստուած են շարունակելու խրամատային ու դիրքային կռիւն այս ձմեռն էլ, որպէսզի եկող գարնանը նոյնպէս դիմեն վճռական առաջխաղացմանը: Գոնէ այդպէս են մտածում անգլիական ու ֆրանսիական մամուլի ամենալուրջ օրգանները: C.

## ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

ՈՉԻՆՉ ՁԱՆԵԼ

Իհարկէ լսած կը լինէք, որ կայ գանազան տեսակի սպորտ կամ մարզանք. ֆուտբոլ, ձիարշաւ, վելօսիպետ քշել և այլն և այլն:

Բայց երևի չգիտէք, թէ կայ մի այլ տեսակի սպորտ ևս, որ յատուկ է միայն հայ իրականութեանը:

Դա-հասարակական գործիչի տիտղոսով վարդաբեւին է:

Մտնել ամեն տեղ, ընտրել ամեն տեղ, և ոչինչ չանել ոչ մի տեղ:

Դա մի սպորտ է, որ շատ-շատերն



են սիրում մեզանում. մի սպորտ, որով շատերն են մարզում մեր հասարակական կեանքում:

Դառնում են թեմական առաջնորդներ, ընտրում են զպրոցական հոգաբարձուներ, ընտրում են այս ու այն ընկերություն, բազմաթիվ կոմիտեներ, և նոյնքան էլ յանձնաժողովների անդամներ, բազմում են նախագահական բազմաթիվների վրայ...

Մի խօսքով՝ բոլորն էլ զբաղվում են այդ տեսակ սպորտով, մարզում են իրենց սիրուն տիտղոսներով:

Իսկ հասարակական գործերը երեսի վրայ են մնում, հիմնարկությունները քայքայվում, աշխուժում են—

Յանուն այդ սիրուն տիտղոսների, յանուն ոչինչ չանելու սովորությունների, Շատ հեռուներ չգնանք:

Տեսեք, թե մեր աստածապա՛հ Շուշին, որքան գեղեցիկ ասպարեզ է դարձել այդ տեսակ սպորտի:

Սպորտսմենին, մարզիկին ի՞նչ է հարկաւոր:

Մաքուր օդ, լայն հորիզոն, ազատ շարժելու և մարզելու տեղ, այսինքն այն ամենն, ինչով հարուստ է Շուշին:

Եւ եկէք, այսուհետեւ մի զարմանաք, թէ ինչպէս երջանիկ է մեր քաղաքը բազմաթիւ իւրատեսակ սպորտսմեններով:

Նրանք այնքան շատ ու յարմար մարզելու տեղեր ունեն. այնքան յաջող պայմաններ, որ շատ-շատերի նախանձն են շարժում:

Բարեկրթական ընկերություն, «Եղբայրական օգնություն», թեմական և ծխական դպրոցական հոգաբարձություն, քաղաքային ինքնավարություն և այլ նման բազմատեսակ «թիւններ», ուր հայանէր սպորտսմենները ցոյց են տալի և շարունակում են ցոյց տալ իրենց շնորհքը:

Եւ այդ իւրայատուկ սպորտն գնալով, այնքան է զարգացել, որ սկսել է մրցում առաջ բերել ամենքի մէջ, բարի նախանձ շարժել:

Թէ ո՞վ կստանայ դափնի պսակը—

Ոչինչ չանելու և միևնոյն ժամանակ հասարակական գործի փրօւն տիտղոզը գեղեցիկ ձևով կրելու համար:

Այս մեծ փառք ու պարծանք է Շուշու մեր սպորտսմենների համար. մերցել այսպիսի մի պատմական ժամանակ, հասարակական այսպիսի մի մօմենտում:

Ի՞նչ փոյթ: Թող կործանեն, հիւժւեն հասարակական հիմնարկություններ:

ըշ. Թող երեսի վրայ մնան, մեռնեն հասարակական գործերը:

Միայն թէ ձիւ, ծաղիկ այն սպորտը, ոչինչ չանելու մարզանքը, որ այնքան յատուկ է հայ իրականութեանը: Նիմանդ

S Ա Շ Ե Ղ Ն Ե Ր

II.

Կովկասի հայերը գտնուում են կղզիացած գրութեան մէջ:

Օգտակար է մեզ համար այսպիսի մեկուսացած ապրելակերպը:

Ոչ. նա ոչ միայն մեզ է մնաւում, այլև ամբողջ Կովկասի քաղաքական և կուլտուրական էւրօլիցիային է իսնագարում:

Մեզ քիչ են հետաքրքրում լայն հասարակական հարցերը և այդ իսկ պատճառով մենք կապեր չունենք մեր հարևանների հետ: Մեզ արժէր դուրս գալ մեր նեղ ազգային շրջանակից և ապրել նաև համամարդկային գաղափարներով: Որքան մօտ լինենք երկրորդին և հեռու առաջինից, աւելի ամուր կը լինէին մեր կապերը Կովկասը գրաւող այլացիկ տարրերի հետ:

Մենք չենք կարող միայն և միմիայն հայերիս մեղադրել ստեղծած պայմանների նկատմամբ, սակայն չենք էլ կարող հանդուրժել, որ նպատակ մենք ազգային անտագոնիզմի լայն չափեր ստանալու:

Հայը, այս դարաւոր հալածականը, չէ կարող հեշտութեամբ մարդասէր դառնալ (առանց կրօնի և ցեղի խնդրութեան), քանի նա միշտ հալածել է այդ նոյն մարդ արարածից: Նա յոգնած է, նրան գրաւում է մեկուսացած ապրելակերպը, միայն թէ նրան ձեռնադրել չլինէր:

Սակայն այս են թելադրում զգացումներն. իսկ բանականությունը, թոււմ է, թէ այլ բան պէտք է ասի:

Խեղճ կը լինի այն անհատը, եթէ կը կարծի, թէ Կովկասում որևէ մի ազգի կարելի է առաջնութիւն տալ, միևնոյն ոչ: Որ կարող է մի ազգ մեծամեծ բարիքներ վայելել, իսկ միւսը՝ ոչ:

Բոլորս մի պետութեան անջատ մաս կազմելով, ենթակա ենք միանման ընթիմի, հետևապէս Կովկասի բաղդը ըստմանում են և ապագայում էլ կը բաժանեն բոլոր ազգերը հաւասարապէս: Բաղդաւոր ենք, բոլորս ենք բաղդաւոր. զժբաղդ ենք, դարձեալ բոլորս միասին և ոչ գաւազատ:

հարսի պէս ծիրանազարդ արփին է ծնում, մութը հալածում...

Բաց իժեքին շանթող ու զիւթող աչերդ և նայի հեռու, շատ հեռու. տես, կոյսի նազանքներով բարձրանում է նա, քաղցր հայացքները զցում ձիւնափայլ լեռներին, ժպտում մեղմազին և հրապառ ու երկակնցաղ վարսերը փռում համայն աշխարհին:

Գանգէսի ջրերը ոսկի են կտրել, հնդկի կոյսերը լողում են ուրախ. պարում սիրայոյց...

Ա՛խ, թող, թող, որ սրտիս բոլոր խորշերով ծծեմ երկնքից ծորող արևի վարդ շողերը և վառեմ հոգուս մէջ հանգած յոյզն ու խինդը, սէրն ու կիրքը, որոնք վառ էին երէկ, որոնք այս գիշեր մարեցին քո սիրալառ զըրկի մէջ, զգաւք-համբոյրի անձայր տարափից:

Օ՛հ, ո՛չ, ո՛չ — Դա սիրելուց չէր. դու քո ընկած կրքերի ծարաւը յագեցնելու համար էիր արիւնտում իմ գալուկ շուրթերը, լիզում երիտասարդ լայն ճակատս քաղցած և յաղթած վազրի պէս՝ թուլացած հեռւմ կրճէիս վրայ, բազուկներս շղթայում...

Ա՛խ, թող, որ ողջունեմ մահուկ ա-

Պարզ է, որ ամեն մի ազգի, ցեղի անջատ ձգտումները ոչ մի դրական հետևանքի չեն կարող հասցնել, նրանք միայն խանգարում են իրար և այդպիսի խառն գրութիւնից ոչ մի օգուտ չեն ստանում ոչ տարբեր ազգերը մասնաւորապէս և ոչ Կովկասը՝ ընդհանրապէս:

Կովկասեան ցեղերի գործելակերպը նման է Քոխլովի «Лебедь, щука и рак»-ին:

Այն ինչ, այն բոլոր բարիքները, որոնց սպասում է Կովկասը, պատկանում են բոլոր ազգերին հաւասարապէս:

Չէ որ Կովկասի ապագայ համալսարանը բոլոր Կովկասցիներինն է: Չէ որ զեմաստն լինելու է բոլորիս համար և ոչ որպէս տարբեր ազգութիւնների սեփականութիւն և այլն...

Արդ, կարելի է վիճել, որ մենք, Կովկասում ապրող ցեղերս, մեր անջատ ձգտումներով խանգարում ենք երկրի բարենորոգումների շուտափայլ իրականացման:

Մեզ անհրաժեշտ է ապրել համակովկասեան, հետևապէս և համառուսական կեանքով, որովհետև վերջինիս հետ մենք օրգանապէս կապւած ենք: Այսպիսի մտածելակերպն ու գործելակերպը կարող են մեզ բերել բարիքներ. ինչ որ սրանից դուրս է, նա միայն կը քայքայի, կը կազմալուծի մեզ և առիթ կը տայ երկրի հետևապէս և մեր յետադիմութեան ու աւելի վատթար կացութեան:

Սեղոյ

ՀԱՅԵՐՆ ՈՒ ՊԵՏԵՐԱԶՄԸ

Էջմիածնում գաղթականների օգնութեան գործում որքան և աշխատողները ոյժ են գործ գնում, որքան Գլխ. կարգ. Յանձնաժողովը աշխատում է, որքան Համառուսական Քաղաքային Միութիւնը օգնում է, բայց և այնպէս փախստականների դրութիւնը գնալով վատթարանում է, որովհետև անհնարին է այնպիսի մեծ բազմութիւն, ինչպէս 35,000 հոգի, պահել մի տեղ, առանց որ առողջապահական պայմանները ահեղ լիւրջն չտուեն: Կարգադրութիւն է եղել, որ փախստականները երկաթուղով փոխադրեն Գանձակի նահանգը և օրամէջ մի գնացք պէտք է տանէ Էջմիածնի կայարանից 1500 հ., բայց անուշադրութիւնը, անփութիւնը կարգադրողների կողմից կամ

րևի ճաճանչափայլ ծնունդը:

Նա կը մեռնի շուտով:

Հենց այսօր, որովհետև նրա կեանքը շատ է կարճ, ինչպէս եապոնական վարդը, որ միայն մի օր է ապրում, անբժր, անժպիտ...

Դէ՛հ, անցիր և թող սգամ կենարար արևի ողբերգական մահը:

Նայիք վեր, տես ամպերը յօշոտում են նրան, լեռները խեղդել են ուղում նրան: Նա դողողում է, նա մեռնում է իր վերջին հրաժեշտի շողջողն է տալիս աշխարհին:

Ուրեմն հեռացիր շտապ, խաւարը մօտ է արդէն, նա բարձրանում է խոր խոր ձորերից, սոսկումը առաջ է սողում:

Երկինքը երկունքի մէջ է մտնում նոր արև ծնելու, նոր սէր բերելու մեզ, բոլորիս համար:

Գնա, Գանգէսի բուրաշատ հովիտը և այս գիշեր կանաչ եղևինների մեղմիւ սօսափելին հետ, թարմ գեփիւղի, քընքոյ ծաղիկների, գետերի և երկնային ողբիների հետ միասին՝ սգա արևի մահը, աշխարհիս ամենամեծ կորուստը և յետոյ վարսերդ հովերին տա՛ծ, սև աթիւ իւղով օժւած, լողացիր Գանգէսի կուսական ջրերում և չնաշխարհիկ Լո-

թիֆլիսի առաջնորդարանի կողմից (սա է եղել բանակցութիւններ վարողը) այն հետևանքն է ունեցել, որ առաջին գնացքը գալիս է Էջմիածնի կայարանը վերցնելու 1500 փախստականներին և տանելու Գանձակ, սակայն ոչ որ կայարանում չի լինում և գնացքը դատարկ ետ է դառնում: Երկաթուղային վարչութիւնը կամ Թիֆլիսի առաջնորդարանը մոռացած են են եղել իմաց տալ Էջմիածնի յանձնաժողովին, որ 1500 փախստական ուղարկէ կայարան:

Էջմիածնում քսանհինգ օրւայ ընթացքին Ներսիսեան անտառի հաւաքային ծայրը, խրամատներու մէջ թաղւած են փախստականների 3,000 դիակներ և տակաւին բանտերի պակասութեան հետևանքով 585 դիակներ բաց արևի առաջ մնացել են: Մտահոգիչ է մանաւանդ, որ մեռնողների թիւը օրըստօրէ կաւելանայ մօտ 300-ով:

Օգոստոսի 30-ին, երեկոյեան ժամը 10-ին, Բագրի սանիտարական գնացքով գաղթականական կոմիտէի լիազօրները Բագր բերեցին Էջմիածնից 275 որբ երեխաներ: Գնացքին դիմաւորեցին քաղաքապետ Լ. Լ. Բիւլը և բժ. Մ. Մանգիլեանը: Ուշ լինելու պատճառով, որոշեց երեխաներին թողնել վազմներում և առաւօտեան միայն տեղափոխել քաղաք: Հետեւալ օրը, առաւօտեան ժամը 8-ից գաղթականական կոմիտէի անդամներ շաւկ-ցութեամբ ավտօմօբիլներով, կառքերով և հանրակառքերով երեխաներին տեղափոխեցին Ստանիսլավսկայա փողոցում Մարգարիտական Ընկերութեան տանը գտնուող հայկական լազարէթը, ուր յատուկ տեղ էր պատրաստւած երեխաների համար: Այստեղ բժիշկներ Մ. Մանգիլեանը, Տէրտէրեանը և Վ. Օրինովը հիւանդ երեխաներին զատեցին առողջներից, ծանր հիւանդներին ուղարկեցին հիւանդանոց, թեթևներին պակիցերին լազարէթում, իսկ առողջ երեխաներին նախաճաշիւրց յետոյ թողեցին զրօնել բակում: Շտապ պատրաստութիւն է տեսնում պատրաստելու որբանոցներ և այնտեղ տեղափոխելու երեխաներին:

Ջուլիայից Հ. Բ. Ընկերութիւնը ստացել է Ներսէս եպիսկոպոսից հետեւալ հեռագիրը, օգոստոսի 30-ից: Դիմեցի Կարմիր Քաշի ընկ. և Քաղաքների Միութեան 3000 հոգու համար անհատու կայան բանալու: Վանեցի-

տոսի հոգեզմայլ բուրմունքով շաղախւած, լազարէթից հիւսւած շղարշով սքողւած, սլացիլ ինձ մօտ, հրեշտակի պէս նստելի գիրկս, համբուրի ինձ նոր-նոր համբոյրներով և մահճիս մօտ նստած, գլուխդ կրճէիս, աչերդ յառած աչիրիս, հոգիդ ձուլած հոգուս՝ պատմիր ինձ տիեզերքի մեծ հեքեաթը և լուծիր ընդմիշտ մարդկային կեանքի դարաւոր գաղտնիքը...

Գաւնիկ Դաւարեան

ԴԵՍԻՑ—ԴԵՆԻՑ

1.

Հայի «ըզլաւն»

Անցած օրը գիւղ էի գնացել, մի բարեկամիս մօտ:

Փոքրիկ գաւիւղայրով իջնում էի ցած: Դիմացս, փայտին յենւած, տնքտնքալով բարձրանում էր մի ծերունի, բթի տակ ինչ որ մթմթաթալով...

Հաւասարեցի,—անցայ կողքով:

—Քե մատաղ, մըն կաղնի,—ասաց

նա ինձ: Յետ դարձայ:

—Հինչա, ապէր:

—Մըն պան հըրցնեմ...

—Հըրցրու:

—Գերմանը խաչապաշտ ա՛մ,—յան-

Թ Ե Ր Թ Օ Ն

ԱՊՐՈՒՄՆԵՐ

(մի Ննդիկի օրագրից)

...—Դէ՛հ, թող, թոյլ տուր, ազատիր ինձ քո այդ տոփոտ համբոյրներից, վաժաշտ զգաւքներից, և իսկոյն յետ ծծիր ողջ համբոյրներդ հոգուս ծալքերից...

Ա՛հ, ի՞նչ ես այդպէս ամուր հպել ոսկրոտ մարմնիս և օձեղէն բազուկներով սեղմում ու քաշում ես գլուխս փափկասուն կրճէիդ: Ասա, ասա. ի՞նչ ես որոնում իմ այս չորացած, արեւելի տապ աւազից այրւած կմախք-վարմնիս մէջ... Ի՞նչ ես կորցրել իմ անապատ հոգում...

Թող, թող, որ տեսնեմ արշալոյսի վարդացող ծնունդը, գրկեմ արևի առաջին շողերը հոգուս աչքերով, մտքիս թերթով...

Նայիր, տես, խաւարը մեռնում է արդէն, իր վերջին-օրհասական գալաբուսները անում լեռների կատարներին և Գանգէսի չնաշխարհիկ ջրերի յորձանքներից ամօթած յաւերժա-



ների մէջ մահացութիւնը հասնում է թրական 60—80 հոգու: Պօլերան սպառնալից կերպարանք է ընդունում:

Քաղաքների Միութիւնը էջմիածին ուղարկեց իր կազմակերպած սահմանադրական երկրորդ խումբը:

Աւելի թշուառ վիճակում են գտնուում գաղթականները երևանում, քան էջմիածնում: Չնայած, որ երևանում գործող անձեր անշուշտ շատ կան, բայց և այնպէս գրեթէ բոլոր փողոցները լիքն են գաղթականներով, որոնք փողոցների մէջ պառկած մեռնում են անխնամ:

Իգգիբի հասարակական այգին բռնւած է Դիագինի, Դարաքիլիսէի և Ալաշկերտի բնակիչներով, բոլորն էլ პროպեքտ-ի են սպասում երկիր գնալու համար: շտապում են օր առօր հասնել, ուշանալը թանգ կը նստի իրենց, կանցնի խոտի ժամանակը, ջրի կարօտ արտերը կը չորանան: Բնականաբար քաղելու ժամանակ է արդէն, Այնքան շատ են, որ բոլորի համար առանձին-առանձին პროպեքտ հանելը անկարելի է, շաքարեղևի խնդիր է: Պորա համար էլ 15—20 հոգուն միասին, նոյնիսկ մի գիւղին մի პროպեքտ են տալիս:

Օգոստոսի 31-ին էջմիածնից Թիֆլիսի նաւթուղի դասաւորող կայանը բերեցին 400 որբ-փախստականներ: Պրանց մէջ կային 60 հիւանդ, որոնց ուղարկեցին քաղաքային հիւանդանոցը: Մնացած երեխաներին լողացրին, հազցրին մաքուր սպիտակեղէն և ուղարկեցին Օրթաճալա, յատուկ նրանց համար վարձած շէնքը:

### ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Պետական Դումայի վերջին նիստերը քաղաքագետները գրառեցին իրենց գրառարաններում: Պրանց մէջ կային 60 հիւանդ, որոնց ուղարկեցին քաղաքային հիւանդանոցը: Մնացած երեխաներին լողացրին, հազցրին մաքուր սպիտակեղէն և ուղարկեցին Օրթաճալա, յատուկ նրանց համար վարձած շէնքը:

Կարծ դարձաւ նա ինձ: — Հա, խաչապաշտ ա: — Հայի զօրանա: — Մնացի կանգնած: Ինչ պատասխանեմ... Բացատրել արդեօք նրան պետութիւնների ծագումը, դասաւորութիւնը և այլն...

Բայց ի զուր կըլինի: միևնույն է նա ոչինչ չի հասկնալ: Ու այնպէս անպատասխան էլ թողնի:

Ինչ արած! Դարերի սարսափները նրան միայն այն են սովորեցրել, որ կայ երկու «զօլ» (կողմ) հայ և թուրք:

Ու ամեն մի պատերազմի ժամանակ այս հարցը զբաղեցնում է նրան:

— Ո՞վ է հայի զօրանա...

### II.

#### ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ

Շատ յաճախ, փողոցով անցնելիս տեսնում ես մի խումբ երեխաների, 4—8 տարեկան, որոնք «սլոպերի» են խաղում:

Ամեն մէկը մի փայտ ուսին, երկու կարճ փայտ գոտում խրած, իսկ փայտէ ձին ոտքերի արանքում—խաղում են: «Ափիցէրը» առաջին է գնում, իսկ մնացածները հրգում են:

Ինչպէս զինւորական ցենզուրան սխառեմատիկ խանգարում էր երկրի կազմակերպմանը յաղթութեան համար և յանուն պատերազմի, յանուն հայրենիքի պաշտպանութեան պահանջում են ազատել մամուլը ցենզուրական կապանքներից: Մեծ և քնորոշ ճառ ի պաշտպանութիւն մամուլի և ընդդէմ ցենզուրական կամայականութիւնների արտասանում է Միլիկովը: Բայց նա օգտուում է առիթից և իւր ճառի մէջ կանգ է առնում պարլամենտական յառաջողէմ բլօկ կազմակերպելու նշանակութեան վրայ և մատնանում Պետական Դումայի գրադոնեցիների վաղաժամ դադարեցման վտանգաւորութիւնը: Ընդհանրապէս նկատում է, որ բոլոր ճառախօսներն աւելի ծանրանում էին ընդհանուր քաղաքական վիճակի վրայ, քան թէ առանձնապէս զինւորական ցենզուրայի թրինագծի: Դումայական շրջաններում տիրող լարւած տրամադրութիւնը, գրգռումը, որ առաջ է գալիս ընդհանուր քաղաքական սուր կացութիւնից, ակամայից ստիպում է բոլոր ճառախօսներին ընդհանրացնել իրենց նիւթը: Վ. Ա. Մակլակովը իւր ճառի մեծագոյն մասը նւիրում է երրորդ Դումայի մեղքերին և չորրորդ Դումայի վրայ ընկած այն ծանր ու պատասխանատու պարտքին, որով պէտք է ուղղել իւր նախորդի սխալները: Նա խօսում է խիստ լեզուով ներկայ կառավարութեան դէմ և պնդում, որ վերջինս պարտաւոր է հրաժարել այն գործից, որը նրա ուժերից վեր է: Պատգամաւոր Ալեքսովը յիշեցնում է իւր ճառի մէջ, թէ ներքին գործերի նախկին մինիստր Մակլակովը ինչպէս օգտուում էր զինւորական ցենզուրայով, իւր ստեղծած բեծիմի և իւր սեփական շահերը պաշտպանելու համար՝ հակառակ պատերազմի շահերին և վերջացնում է իւր խօսքը, ցուցմունք անելով ներկայ կառավարութեանը, որ սա ենթարկւել ժողովրդական ներկացուցչութեան պահանջին և հեռանալ: Կերենսկին նախատում է պարլամենտական բլօկին՝ սրա տաժած անվտանգութեան մէջ դէպի դեմօկրատական տարրերը և ժողովրդական մասսան:

Ալեքսովի նախաձեռնած Մաֆոնովի իւր կուսակցական Ֆրակցիայի կողմից հանդէս է գալիս մի յայտադրով ներկայ քաղաքական մօմենտի մասին և յարձակւում է իրենց նախկին ընկերներին՝ ձախակողմեան նախաձեռնած:

«Ես, ես ես պատա, Սլոպերի քէթը եղտուտա... Ոմանք գտնում են բարձր, ոմանք առաջ ընկնում, իսկ ոմանք էլ, բառերը չիմանալով, ինչ որ քան են մըթմըթում: «Միլիոս», լսում է յանկարծ «ափիցէրի» ձայնը, և բոլորը կանգնում են: «Ափիցէրը» բաժանում է խումբը երկու մասի, ու սկսում են կռուի: Թագնւում են քարերի յետևը և իրենց «հրացաններից» «պոն», պոն» արձակում... Մէկ էլ յարձակւում են, խռնւում իրար ու սկսում է ձեռնամարտը: Ոմանք ընկնում են, ոմանք էլ՝ վախկոտները՝ փախչում:

Յաճախ էլ պատահում է, որ կատակը լուրջ կուր է դառնում: Անցած օրը այդպիսի կուր էր փողոցում:—Մի 7 տարեկան «զօլաղ» տղայ (ուսուի զօրան) ծեծում էր հակառակորդին...

Վախկոտ հակառակորդը, լաւ ծեծ կերած, լաց լինելով, փախաւ իրենց տուն: Դարպասով մտնելուց առաջ, մատը թափ տեց և ասաց: —Հալաթ մըն յետ կը կեաս մեր մահւան, քեզ նշանց կը տամ:

Թեզ զնացող

Լիստների վրայ, որոնք մասնակցում են պարլամենտական յառաջողէմ բլօկում: սակայն նա մի կարող պատասխան է ստանում իւր Ֆրակցիոնական նախկին ընկեր Շուլցից: Վերջապէս Գրոգիցիկին մատնանում է, թէ անընդունելի է դումայական մասնաժողովի ձեռքով կազմած օրինագիծը զինւորական ցենզուրայի մասին:

Մի ՆԱՐՑ ԵՆԴԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ, ԿՈՄԻՏԷԻ Պ. Պ. ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԵՒ ՓՈՈՒ-ՏԱԽԱԳԱՀԻՆ

Ինչ է պատճառը, որ արդէն մի ամիսը լրանում է, ինչ կոմիտէն նիստ չունի: Եթէ պատճառը մի քանի անդամների բացակայութիւնն է քաղաքից, սակայն մօտ երկու շաբաթ է ինչ վերադարձել են բացակայող անդամները: Հասկանալի է, որ գործունէութիւնը ժողովներ կազմելու մէջ չէ, բայց դա մի ձեականութիւն է առանց որին գործը չի կարող առաջ գնալ: Եթէ առանց կոմիտէի ժողովի էլ գործը գնում է, դա ցանկալի չէ, դա՝ «քուտակի» գործ է, որը ոչ մի կողմից չի մնարկութեան մէջ տանելի լինել չի կարող: Իսկ եթէ առհասարակ ոչ մի գործունէութիւն չի կատարւում, այդ մեղքի գլխաւոր բաժինը ընկնում է պատասխանատու և փոխ-նախագահի գլխին: Իւրաքանչիւր հիմարկութեան գործունէութեան տուն և ոյժ տուող պիտի լինեն նորա պաշտօնական ղեկավարները, իսկ թէ նրանք չունին ժամանակ այդ տունը տալու, պէտք է խոստովանեն այդ:

Իսկապէս դուրս է գալիս, որ «անուր կայ, բայց ամանում չկայ»: Իսկ ժամանակը մարդկանցից մեծ գործունէութիւն է պահանջում և մեծ պատասխանատուութեան է ենթարկում:

Կոմիտէի անդամ՝

Ն. Վարդապետեան

## ԼՐԱՏՈՒ

### ՀՈՒՆԻ

— Շուշու քաղաքագլուխը խնդրել է Բաբի քաղաքային վարչութեանը՝ աջակցել Շուշու քաղաքային ինքնավարութեան ներկայացուցչի Հաջի Մամեդ Ալա Միսկարովին՝ գնելու 500 փութ շաքար:

— Սեպտեմբերի 7-ին սկսելու է Շուշում Գանձակի նահանգական դատարանի նստաշրջանը:

— Արդէն մի շաբաթից աւելի է, ինչ վերադարձել են Թիֆլիս և Գանձակ գնացած պատգամաւորները Շուշու: Հայ հասարակութեան կողմից խնդրամատոյց լինելու ուր հարկն էր, որպէսզի գաղթականներին չբերեն Շուշու գաւառը: սակայն մինչև օրս այդ պատգամաւորները շատ են ուշացնում հաշիւ տալու հրապարակօրէն իրենց կատարած միսիայի մասին:

— Անցեալ շաբաթ պ. քաղաքագլուխը ունեցել է մի քանի ժողովներ Շուշու գաւառի կալւածատէրերից, որտեղ նա առաջարկել է վերջիններս բանալ իրենց շտեմարանները գիւղաղացիներին փողով սերմացու բաժանելու: Մեզ յայտնի չէ, արդեօք պ. քաղաքագլխին յանձնարարւած է մի որեւէ հիմարկութիւնից գրադելու այդ հարցով, թէ դա զուտ իր անձնական ինքնատիւնն է: Մեզ յայտնի է միայն, որ Բաբայ Կուլտուրական ընկերութիւնը հեռագրել է պ. քաղաքագլխին, իրեն «Եղբայրական օգնութեան» նախագահին, որ վերջինս որոշէ պահեստի զինւորներին ընտանիքների թիւը Շուշու և Կարեազի գաւառներում և սերմացուի կարիքի չա-

փը այդ գաւառներում: Չենք իմանում, ինչ է պատասխանել պ. քաղաքագլուխը: սակայն զիտենք, որ փոխանակ արծարծելու այդ հարցը «Եղբայրական օգնութեան» կոմիտէում, նա դիմել է իր սըրտին մօտ «Թաւաղներին» և խնդրել էր իրենց շտեմարաններից վարձով սերմացու բաց թողնել գիւղացիներին: Եթէ փող կայ, սերմացուն միշտ կը ճարւի: Ինչու դիմել միայն «Թաւաղներին», որոնցից շատերը իրենք են կարիք գգում սերմացուի և հացի: Մեր կարծիքով այդպիսի մի գործ կարող են իրագործել հիմարկութիւնները և ոչ թէ անհատները, թէկուզ դա լինի քաղաքագլուխ:

— Թեմական դպրանոցի վարչութիւնը մեզ խնդրում է յայտնել, որ նորեկների ընդունելութեան քննութիւնները կայանալու են սեպտեմբերի 9 և 10-ին: Շաբաթ օր, ամսոյս 12-ը լինի մաղթանք, իսկ 15-ից կսկսեն դասերը կանոնաւորապէս:

— Լսում ենք, որ արդէն 3—4 շաբաթ է, չեն կայանում թեմական դպրանոցի հոգաբարձական ժողովները որովհետեւ պ. պ. հոգաբարձուները չեն բարեհաճում իրենց ներկայութեամբ օրինական թիւ կազմել և հնարաւորութիւն տալ, որ տեղի ունենան նիստեր: Մինչդեռ արդէն սկսել է ուսումնական տարին ու բազմաթիւ անյետաձգելի և յոյժ կարեւոր դպրոցական գործերը մնացել են երեսի վրայ:

— Ամսոյս 4-ին, քաղաքային վարչութեան դահլիճում, քաղաքների միութեան Շուշույի ճիւղի լիազօր պ. Գ. Ի. Մելիք Շահապարեանի հրաւերով, կայացաւ Միութեան տեղական կոմիտէի անդամիկ նիստը: Պ. Մելիք Շահապարեանը յայտնեց, որ Միութեան կովկասեան լիազօրից ստացել է մի հարցացուցակ քաղաքի և գաւառի սահմանադրական դրութեան և կարիքների մասին, այլև կազմել նախահաշիւ և ուղարկել Թիֆլիզ՝ մինչև ամսոյս 10-ը: Նիստը որոշեց նախահաշիւի մէջ մտցրնել քաղաքիս ձորակների ծածկելը, ախտահան կամեհան, վարակիչ հիւանդութիւնների բարակ մի բժշկով և 8 հատ աղբատար սայլակներ: Որոշւած է նաև հրաւիրել գաւառի չորս ոստիկանական մասերից լիազօրներ, ցուցումներ տալու համար նրանց, որպէսզի գնան փրկելու մարմիններ կազմակերպեն գիւղերի սահմանադրական պայմանները բարելաւելու՝ քաղաքների միութեան աջակցութեամբ:

Մի բացատրութիւն. Փայլակի № 49-ի լուրերի բաժնում յիշւած էր մի քանի օր նկատած հացի պակասութիւնը, որը, հացթուխների բացատրութեամբ վերագրում էինք ալիւրի պակասութեանը: Պ. Ա. Ն. № 50-ում գետեղած իւր «մի բացատրութեան» մէջ հերքում է ալիւրի պակասութիւնն և աւելացնում, որ «քաղաքային ինքնավարութիւնն իւր տրամադրութեան տակ ունի բաւականաչափ ալիւր, որը վաճառւում է մինչև այժմ եղած սովորական գներով»: Այս բացատրութիւնը պ. Ն. գետեղել է ամենահաւաստի և ամենահեղինակաւոր մի անձի յայտարարութեան հիման վրայ: Նոյն «Փայլակի» № 51-ում քաղ. վարչութեան իրաւասու պ. Լ. Վարդապետը խմբագրութեան ուղղած իւր նամակի մէջ բացարձակ հերքում է քաղաքային ալիւրի գոյութիւնը:

Ընթերցողներին մոլորեցնողը ոչ թէ «Փայլակի» լրատունն է, կամ պ. «Ն», այլ մեր կարծիքով քաղաքային վարչութեան մօտ անձերը, որոնցից մենք ստանում ենք հակասական տեղախեր...

### ԿՈՎԿՈՍ

— Օգոստոսի 19-ի երեկոյեան Դազախի գաւառից անցաւ Գանձակի գաւառի սահմանագլխի Նովայա Իվանով-



կա գիւղը և 20-ի առաւօտեան ճանապարհ ձգեց զեպի Գետաբէզ ասորի գաղթականներ խումբը 679 հոգի. օգ. 20-ին եկաւ նոյն ասորի գաղթականներ երկրորդ խումբը, 365 հոգի, և ճանապարհեց դարձեալ Գետաբէզ: Անյայտ է, թէ երկրորդ խումբը նոյն գաղթականներ երբ կը գայ: Վերջին օրերս յայտնի հղաւ միայն, որ ասորի գաղթականներ են գալու 2000 հոգի և, կառավարութեան կարգադրութեամբ, բնակեցու են գերմանական գաղութներում և Գետաբէզի գործարանում, որոնք առաջ նշանակուած էին հայ գաղթականներ համար. ելինենդօրֆ 700 հոգի, Աննենֆէլդ 300 հոգի, Գէօրգիեմսկ 200 և Գետաբէզ 800 հոգի: Իսկ այս գիւղերի վրայ նշանակուած հայ գաղթականները բաժանուելու են դարձեալ միւս հայ գիւղերի վրայ, որոնք արդէն մատնանշուած են իբրեւ հայ գաղթականներ բնակավայրեր:

— Կովկասի նախկին փոխարքայ Վօրօնցով-Դաշկովը ճանապարհել է իւր կալուածքը Տաւրովի նահանգ, ուր կը մնայ ամբողջ աշուն:

— Ինչպէս հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, մօտիկ օրերս հեռանալու է պաշտօնից Կովկասի փոխարքայի տեղապահը մինիստրական խորհրդում Պետական Խորհրդի անդամ սենատոր Նիկոլային:

ԹՈՒՍԸՍԸՆ

— Պետրօգրադում վերջին օրերը կայացել են գործակատարների մի քանի ժողովներ: Կայացրել են մի շարք որոշումներ ընդհանուր ներման, խօսքի, մամուլի, դաւանութեան, միութիւնների պատուութեան մասին և այլն: Այդ որոշումները յանձնուած են Պետական Դումայի սոց.—դեմօկրատական ֆրակցիային:

ՄԵՐ ԹՎԹԵԿԻՅՆԵՐԸ

ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑՈՒՄԸ  
Հաթարի հանքեր, 29 օգոստոսի

Թիֆլիսի Արքեպիսկոպոս Բանկի տեսչի յանձնարարութեամբ, այսօր տեղաժամանեց պ. Ստեփանոս Աստուածատրեանը այստեղ վարկային ընկերութիւն բաց անելու համար: Հրաւիրուած էր բազմամարդ ժողով. պարոնը մանրամասն կերպով բացատրելով ներկայ եղողներին վարկային ընկերութեան բուն նշանակութիւնը, նրանից սպասելիք օգուտները և այլն, առաջարկեց ստորագրել միջնորդութեան թուղթը (бланки ходатайства), որը պէտք է ղրկել ուր հարկն է, և ապա ստացել վերջնական թոյլատուութիւն: Ժողովը միաձայն և ուրախութեամբ ընդունեց պարոնի առաջարկը: Սկզբում, ինչպէս բացատրեց պ. Աստուածատրեանը, բաց է թողնուած միանակ 3000 ռուբլի, իսկ յետոյ, մաս-մաս 30,000 ռուբլի: Քաղաքական այսպիսի ծանր օրերին, յուսանք զոնէ, որ այս նոր հիմնարկութիւնը մասամբ կը գայ օգնութեան ցաւոտ գիւղացուն և կազատէ նրան տեղիս մի շարք վաշխառուների քմահաճոյքներից:

Ցանկանում ենք յաջողութիւն:  
ժայռ

ԴՊՐՈՑԻ ՓԱԿՈՒՄ

Գորիս, 30-ին օգոստոս.

Քարաշէն գիւղի հասարակութիւնը որոշել է փակել իւր միակ լուսատու ճրագը՝ ծխական դպրոցը, պատճառաբանելով թէ այս տարի բերքը վատ է իրենց մօտ, հաց չկայ, աղքատ են...

Քարաշէն գիւղը այնպիսի բարեկե-

ցիկ գիւղերից է, որ կարող է պահել ոչ թէ մի ծխական դպրոց, այլ՝ երկու, եթէ ուզենայ:

Ժիշտ է, այս տարի բերքը լաւ չէ, բայց ճիշտից է լաւ... Ամեն տեղ էլ նոյն դրութիւնն է: Ինչեւ Ջանգեղուրի միացած գիւղերում դպրոցները չեն փակուած, թէ նրանք Քարաշէնցիներից աւելի լաւ են... Կան գիւղեր, որոնք տան անգամ աւելի վատ են տնտեսապէս, քան Քարաշէնը, բայց դպրոցը պահում են: Այդ տգեղ երևոյթի միակ պատճառն այն է, որ Քարաշէնցիք աւելիով աւելում են դպրոցը, կրթութիւնը... Այնտեղ զեռ այն կարծիքն է տիրում, թէ երեխան գրի սեն ու սպիտակը որ ճանաչեց, բաւական է. աւել հարկաւոր չի:

Քսանները դարում մարդիկ այնքան տգետ ու բարբարոս են, որ փակում են դպրոցը և փողոցներում թողնում երեխաներին:

Այս երեւոյթը և՛ ցաւալի է, և՛ պախարակելի, մանաւանդ հոր ի նկատի ես ունենում նրանց բերած անհիմն պատճառաբանութիւնը:

Բակունի

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Տրէդ-ունիօնների համագումարը

Անգլիայում հասարակութիւնը խիստ մեծ ուշադրութեամբ հետեւում է Բրիտանոյ քաղաքում տեղի ունեցող բանուորական միութիւնների (տրէդ-ունիօնների) համագումարին, որտեղ պիտի վերջնականօրէն պարզէր անգլիական բանուորների վերաբերմունքը դէպի պատերազմը: Այդ համագումարին մասնակցում են 5 հազար պատգամաւորներ, որոնք հանդիսանում են 3.700.000 կազմակերպւած բանուորների ներկայացուցիչներ: Անգլիական «Times» թերթը համագումարի առթիւ գրում է. «Երբէք բանուորների ներկայացուցիչներին չի վիճակել վերապրել այսպիսի մի պատասխանատու մօմենտ: Նրանց ձեռքում է այժմ գտնուած երկրի ամբողջ ապագան: Այդ համագումարում պարլամենտի անդամ Սէյդօն յայտարարել է, որ անգլիական աշխատաւոր դասակարգերը համոզուած են, որ անհրաժեշտ է Բելգիան վերադարձնել բելգիացիներին նախ քան հաշտութիւն կայացնելը:

Ինչպէս արդէն հաղորդում են մայրաքաղաքի թերթերը, անգլիական բանուորական համագումարը մի շարք որոշումներ է կայացրել, պարտաւորելով օգնել կառավարութեան և պատերազմը տանել մինչև յաջող վախճան:

Փրանսիական մամուլը Ռուսաստանի մասին

Ֆրանսիական ամբողջ մամուլը ողջունում է Ռուսաստանում սկսւած համաժողովրդական շարժումը՝ զօրքին օգնութեան հասնելու հարցում և երկրում նոր քաղաքական հոսանքի աճումը: Նոյն իսկ յետադիմական «Echo de Paris» թերթը գրում է. «Ինչպէս որ ժամանակակից պատերազմում ամենադիմացկուն ամբողջութիւններն են հանդիսանում հառաքել խրամատները, որոնք բռնուած են զօրքի կենդանի ուժով, և ոչ թէ բերդային մարտկոցները, այնպէս էլ պիտութեան մէջ պատերազմի յաջող վախճանի գրաւակաւոր հանդիսանում է նրա քաղաքացիների կենդանի ինքնագործունէութիւնը և ոչ թէ պետական հիմնարկութիւնների մեռած ձեւերը: Միայն այն, ինչ որ ընդունակ է փոփոխութեան, կարող է լինել և երկարատև:

Պ Ե Տ Ե Ր Ե Չ Մ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(Պետր. Նեո. գործ.)

Բարձրագոյն Հրովարտակ.

Ողորմութեամբն Աստուծոյ Մենք Նիկողայ Երկրորդ, Կայսր Իսքնակալ Համայն Ռուսիոյ, Թագաւոր Լեհաստանի, Մեծ Իշխան Ֆինլանդիայի և այլն և այլն և այլն, յայտարարում ենք մեր բոլոր հաւատարիմ հպատակներին. թշնամութեամբ մեր հայրենիքի սահմանները պահանջում է մեր փառապանծ զօրքի ուժեղացումն երիտասարդ ուժերով, որը երկրորդ տարին է արդէն, որ կրում է ռազմական ծառայութեան ծանրութիւնները: Առայդ, համապատասխան Պետական Դումայի և Պետական Խորհրդի հաստատած Մեր 22-ն սոյն օգոստոսի վաւերացրած օրէնքի, անհրաժեշտ համարեցինք Մենք այժմ սկսել Պետական երկրորդ կարգի օպօլչենիայի հաւաքելը: Բանտիկների տարիքը, որոնք ենթակայ են զինւորակոչութեան իւրաքանչիւր այդ առթիւ նշանակւած ժամանակամիջոցում և այն վայրերը, որտեղից կանչուել են նրանք, կորոշեն Կառավարչական Սենատին ուղղած Մեր հրամաններով: Հրովարտակը տրուած է կայանում օգոստոսի 31-ին, Քրիստոսի Ծննդեան 1915 և Մեր Թագաւորութեան 21-րորդ տարում: Իսկականի վրայ Նորին Կայսերական Մեծութեան սեփական ձեռքով ստորագրած է

ՆԻԿՈԼԱՅ

ԳԵՐԵԳՈՅՆ ԶՕՐԸՆԲԵՐՈՒՄԸ

Սեպտ. 2-ին:—Դվինսկից հիւսիս արևմուտք թշնամին ուժեղ թնդանօթային կրակ բաց արեց Լուկսից Ելովկա շրջանում: Դվինսկից հարաւ արևմուտք թշնամին ապարդիւն կերպով յարձակոււմ էր Օվիլմ և Վեյկուց լճերի մէջտեղը: Սվէնցեանից հիւսիս արևմուտք գերմանացիներին յետ շարտեցինք Վիլիայով անցնելիս: Վարչաւայի երկաթուղագծի արևելեան շրջանում նոյնպէս թշնամուն յետ շարտեցինք մեր կրակով: Նէմանի վերին հոսանքի շրջանում թըշնամին մի քանի անգամ զիմեց առաջ շարժելու: Մոստից հիւսիս թշնամին նեղեց մեր պահակը Ելնեա գետի միւս կողմը: Նոյն գիւղից արևելք գերմանացիների ուժեղ յարձակումները յետ վանեցինք: Կովէլից արևելք Ստոխոգ գետի վրայ չնայած թշնամու ուժեղ զիմադրութեան Գուլեւիչի և Բուտկասիտօնչսկայա գիւղերը վերցրինք, գերեցինք 2 սպայ, 74 զինւոր և 4 զնդացի: Թշնամին, յետ մղւելով մեր կողմից դէպի արևմուտք, Պրիպետից հարաւ գտնւած ճակատում տեղ-տեղ բաւականաչափ ուժով զիմում է հաւայարձակման և յամառ կերպով պահում է իր տեղը: Դուբնօից

հիւս.արևելք Կարաբլիշէ և Պօգօրէլցի գիւղերը նաւաճելիս վերցրինք մի հրանօթ, 7 զնդացի, 57 սպայ և 2593 զինւոր. ապա մեր զօրքերը յետ քաշեցին թշնամու հակա-յարձակման պատճառով: Տարնօպօլից հիւս. արևմուտք Գլադկէ-Վօրօբեովկայի կուռում գերի վերցրինք 5 սպայ, 547 զինւոր և 2 զնդացի: Վօրօբեովկա գիւղը և Բօշչան ձեռքից ձեռք են անցնում: Տարնօպօլից հարաւ արևմուտք Ստրիյ գետի վրայ եռանդուն յարձակմամբ մերոնք վերցրին Բէնեաւա գիւղը. թշնամին փախաւ գետի միւս կողմը՝ մեծ կորուստ կրելով: Կատաղի կռիւ էր Ստրիյի վրայ Տրէբովից արևմուտք Բուրկանսկի անտառի շրջանում:

Կովկասեան զօրաբանակի շտաբից

Օգոստոսի 31-ին.—Մեր ձեռքում շրջանում հրացանաձուլութիւն է:

Օլթիի ուղղութեամբ Շխանի շրջանում մեր խուզարկուները փակցրին թուրքերին:

Մանաղկերտի շրջանում ընդհանրում տեղի ունեցաւ մեր և թուրքերի ձիաւոր զօրքերի մէջ. թուրքերը յետ մղւեցին դէպի արևմուտք:

Վանի շրջանում մեր ձիաւոր զօրքը հետապնդում է քրդերին:

ՅՕԳՈՒՏ ՓԱՍՏԱԿԱՆՆԵՐԻ ԲԱՑԱԾ  
«ԲԱԺԱԿ ԹԵՅ-Ի» ՀԱՇԻԻԸ

Սոյն 1915 թի յունիսի 21-ին Շուշա քաղաքային այգում «Եղբայրական օգնութեան» կից կանանց կոմիտէն յօգուտ փախստականների բացեց «Բաժակ թէյ», որը շարունակեց մինչև օգոստոսի 30-ը:

Վերստուգւած հաշից երևաց, որ երկու ամիս ինն օրայ ընթացքում «Բաժակ թէյը» ունեցել է ընդհանուր մուտք 1010 ռ. 50 կ., ելք՝ կահաւորման խոհանոցի, լուսաւորութեան, ծառաների, մշակների, թէյի, շաքարի, սուրճի, կակօի, կաթի, սառը խմիչքների և զանազան թխուցքների համար 466 ռ. 52 կ. որը դուրս գալով ընդհանուր մուտքից, մնում է զուտ արդիւնք, 543 ռ. 98 կ., բացի այդ մնացել են մօտ 70 ռ. արժէք ունեցող գործածւած իրեր (սփռոցներ, այլ և այլ առարկաներ, կտորներ):

Ընդհանուր գումարի մէջ մտնում են հետեւեալ նւերները:

Դաւիթ խան Աւան Իւզրաշեան 100 ռ., տ. Ա. Իւզրաշեան 50 ռ., Գուրգէն Իւզրաշեան 25 ռ., պ. Տ. Բուդաղեան 15 ռ., պ. Թալիշ Արղումանեան 10 ռ. օր. օր. Միլիք Շահնազարեանի և Զուրաբեանի միջոցով մի խումբ մանուկներից 2 ռ. 70 կ.: Քաղաքագլուխ Գ. Ի. Միլիք Շահնազարեանից՝ մի գլուխ շաքար:

Շամիր Քոչարեանից՝ 50 շիշ լիմոնադ:

Կանանց կոմիտէն յայտնում է խորին շնորհակալութիւն բոլոր նւիրատուներին և «Բաժակ թէյը» յաճախող հայ, ռուս, վրացի և թուրք հասարակութեանը, նոյնպէս «Բաժակ թէյում» սպասաւորող բոլոր տիկիկներին և օրիորդներին, որոնք հերթապահութեամբ կառավարեցին ու աշակցեցին կոմիտէին:

Նախագահ՝ Աննա Տէր Հազարեան  
Քարտուղար՝ Սաթ. Հաբարեան  
Դանձապահ՝ Մատիլդա Մ. Թանգեան

Խմբ. հր. Լ. Վարդուպետեան  
Печатать дозволено военной цензурой